מתני' *א על שני חדשים מחללין את השבת: על ניסן ועל תשרי שבהן שלוחין יוצאין לסוריא ובהן מתקנין את המועדות *ב וכשהיה בית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן: גמ' (ג) על ב' חדשים ותו לא *ורמינהו על ו' חדשים השלוחין יוצאין? אמר אביי ה"ק על כולן שלוחין יוצאין מבערב, על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש. תניא נמי הכי על כולן יוצאין מבערב, על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש. ת"ר מנין שמחללין עליהן את השבת? ת"ל °אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם. יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כך מחללין עד שיתקיימו? ת"ל "אשר תקראו אותם" על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן: וכשהיה בהמ"ק קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן: ת"ר בראשונה היו מחללין אף על כולן, משחרב בית המקדש אמר להן רבן יוחנן בן זכאי וכי יש קרבן התקינו שלא יהו מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד: מתני' *ה בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת, רבי יוסי אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת, מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבם ר"ע בלוד, שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים *נמצאת מכשילן לעתיד לבא: גמ' מאי משמע דהאי 'עליל' לישנא דמיגלי הוא? א"ר אבהו אמר קרא °אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ, מזוקק שבעתים. *רב ושמואל חד אמר נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה *חסר אחד שנאמר °ותחסרהו מעט מאלהים. °בקש קהלת למצוא דברי חפץ בקש קהלת להיות כמשה, יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת °ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. וחד אמר בנביאים לא קם, במלכים קם, אלא מה אני מקיים "בקש קהלת למצוא דברי חפץ" בקש קהלת לדון דינין שבלב שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה ב"ק ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת °על פי שנים עדים וגו':

מעשה

תורה אור

ויקרא כג

תהלים יב

תהלים ח

קהלת יב

דברים לד

שם יט

מתני' על שני חדשים מחללין את השבת · עדים שראו את החדש: שבהם שלוחים · ב"ד שולחין לסוריא להודיע לגולה יום קביעותם הלכך חשיבי ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהם ולא איכפת למלאן ולחסרן ע"פ עדים אך שני חדשים אלו העמידום על דין תורה שכל המועדות תלויין בהן: תקנת קרבן · של ר"ח שיקריב בזמנו: גמ' ותו לא · נפקי שלוחים (יוצאים) אלא אהני דקתני שבהן שלוחים יוצאים לסוריא: שלוחין יוצאין מבערב · כגון נראה בעליל ביום כ"ט או בליל שלשים דודאי יקדשוהו ב"ד מחר בחדש מעובר דפשיטא לן שביום ל"א יתקדש (א) משלא נתקדש בזמנו שלוחין יוצאין מב"ד ואין ממתינין עד למחר שישמעו "מקודש" מפי ב"ד כדאמרינן לקמן (דף כד·) ראש ב"ד אומר מקודש ויעידו לגולה: על ניסן ועל תשרי · אין שלוחין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד "מקודש" הלכך בשאר חדשים אין חילול שבת של עדים ממהרת יציאת השלוחין שאין השלוחין מחללין שבת לצאת היום וכשלא יבאו העדים היום יתעבר החדש והכל יודעין שהם קדשוהו למחר והשלוחים יצאו משתחשך לומר שעיברו את *החודש אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו העדים היום ויתעבר החדש לא יצאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין בלילה נמצאו ממעטין את הלוכן מהלך לילה ויותר, כיצד אם יבאו העדים ויעידו ויקדשוהו בשבת ויהא פסח בשבת יש זמן לשלוחים מהלך י"ב יום שלימים שהרי למ"ש יצאו וילכו כל ימי החול של ב' שבועות הללו שלימים ואם לא באו העדים היום לא יצאו השלוחים עד מחר ועל כרחם שבת של ערב הפסח ישבותו נמצא שלא הלכו י"ב ימים שלימים, ואת"ת היאך הוא תולה טעם חילול העדים ביציאת השלוחים הרי השלוחים עצמן לא ניתן להם לחלל: טעם החילול · כדי שיתקדש החדש בזמנו הוא כדקתני ובהן מתקנין את המועדות דרחמנא אמר אשר תקראו אותם במועדם (ויקרא כג) אפי' בשבת, ויציאת השלוחים דקתני אינו אלא לייפות ולייסב את טעם החילול אף בשביל זאת, דיש דברים שאין הטעם תלוי בהם והם נעשים סעד לדבר לייבו וליפותו כאותה ששנינו בסנהדרין (דף יא·) אין מעברין את השנה מפני הגדיים והטלאים אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד מהודעין אנחנא לכון דגוזלייא רכיכין ואמריא דערקין כו': אשר תקראו אותם במועדם · הזהירם שלא יעבור המועד של זמן קריאתן מקרא קודש היינו קדוש ב"ד: יכול כשם שמחללין · העדים כדי שיתקדשו בזמנן: כך מחללין · השלוחים עד שיתקיימו המועדות בזמנן: מתני' *נראה בעליל אין מחללין · לפי שאין צורך: ארבעים זוג · שני עדים זוג אחר זוג: גמ' בעליל לארץ · גלוי לכל: חמשים שערי בינה כו' · סיפיה דהאי קרא דרשי רב ושמואל מזוקק שבעתים שבע שביעיות והם חמשים חסר אחת שנמסרו למשה למדנו שחמשים נבראו שהרי מעט נחסר מאלהים: דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים וגו' · במזמור מה אנוש כי תזכרנו:

מעשה

על שני חדשים מחללין את השבת · פי' בקונטרס ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן לא איכפת לן אי למלאן אי לחסרן ע"פ עדים וקשיא דבגמ' תניא מנין שמחללין את השבת ת"ל אלה מועדי ה' והאי קרא בניסן ותשרי כתיב וי"ל דמ"מ כל ר"ח איתרבי מדאיקרי מועד כדאיתא בפ' כיצד צולין (פסחים דף עז·) גבי דחיית שבת וטומאה שעירי ראש חדש איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד קמ"ל דר"ח נמי מועד איקרי וכדאביי:

על ניסן ותשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש · והשתא מתניתין דקתני שבהן שלוחין יוצאין היינו לאחר שישמעו מפי ב"ד מקודש ונתינת טעם הוא דלכך מחללין עליה השבת עדים שראו את החדש ופירש בקונטרס דבשאר חדשים אין חילול שבת של עדים ממהרת יציאת שלוחין שאין מחללין השלוחין לצאת בשבת היום וכשלא יבואו עדים היום יתעבר החדש והכל יודעים (*שיום) קדשו למחר והשלוחים יוצאים משתחשך לומר שעברו את החדש אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו עדים ויתעבר החדש לא יצאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין בלילה נמצאו ממעטים הלוכן מהלך לילה ויותר ודבר תימה פירושו שתלה טעם חילול העדים ביציאת השלוחים הא כי מקלע יום שלשים לאלול בשבת וראו עדים את החדש על כרחן צריכין לחלל ולבא בשבת דאי מאחרים עד אחד בשבת היה מקלע יום ערבה בשבת ודחינן ליה משום ערבה כדאמרי' בפ' (החליל כד) [לולב וערבה] (סוכה מג·) ומיהו אניסן ודאי צריך טעם ובמתניתין פי' הקונטרס שבהן שלוחין יוצאים הלכך חשיבי כלומר לפי שהשלוחים יוצאים בהן משום תקנת מועדות ראוי לעדים לחלל עליהם שבת כדי שיקבעו מועדות בזמנן וכאן כמו פי' הקונטרס עדיין טעם החילול שיתקדש החדש בזמנו כדקתני ובהן מתקנין את המועדות דרחמנא אמר אשר תקראו אותם אפי' בשבת ויציאת שלוחין דקתני אינו אלא לייפות ולייסב טעם החילול בשביל זאת שיש דברים שאין הטעם תלוי בהן והן נעשין סעד לדבר לייבו ולייפותו כאותה ששנינו בפ"ק דסנהדרין (ד' יא·) אין מעברין השנה מפני הגדיים והטלאים אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד מהודעין אנחנא לכון דגוזלייא רכיכין ואם תאמר ומה טעם דמתניתין לניסן ותשרי עד שישמעו מפי בית דין מקודש בשלמא היכא דנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל' אע"ג דודאי יקדשוהו ב"ד למחר אין יוצאין עליו לאלתר חיישינן דלמא מימלכי ב"ד ומעברי ליה ואתי לקלקולי מועדות אלא היכא דלא קדשוהו ביום ל' ליפקו ביום ל"א שא"א לדחותו יותר מיום ל"א ויש לומר דגזרו האי [אטו האי] משום דבשאר חדשים יוצאים אזה וזה מבערב:

ופסלו

[צ"ל שיום]

רבינו חננאל

הזה עבדינן כי הא דמיפרשא בתחלת י"ט דלא נקטינן האידנא תרי יומי אלא משום אל תשנו מנהג אבותיכם: מתני' על ב' חדשים מחללין את השבת על ניסן כו' · סוד העיבור שהיה מסור לב"ד להקריב מוסף ר"ח על הראיה וכיון שמוסף ר"ח קרב אפי' בשבת לפיכך [illegible] שבת גבי עדי החדש שהיו לבוא מחוץ לתחום ולהעיד כדי להקריב מוסף החדש בזמנו בכל חדשי שנה · וזה בזמן שהיה בהמ"ק קיים אבל עתה אין מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד שצריכין לקרוא המועדים שכתוב בהן במועדם · וכ"מ שכתוב בתורה במועדו בין בחול בין בשבת הוא · וכתיב אשר תקראו אותם במועדם · פי' ולמה באלו ב' החדשים מחללין עליהן עדי החדש את השבת מפני שאע"פ שאין בהן בזמן הזה קרבן יש בהן קריאת המועדים · שנאמר אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם · וכל מקום שכתוב בתורה במועדו כגון הפסח והתמיד שכתב בהן במועדו ומחללין עליהן השבת · קריאת המועדים כיון שכתוב בהן במועדם מחללין עליהן השבת · בא וראה בקריאתם שכתוב במועדם מחללין אבל בקיומן שאין כתוב בהן במועדם אין מחללין · וכך פירשו חכמים בקריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן · וכן אין שלוחין יוצאין אלא באלו ב' חדשים בלבד על ניסן ועל תשרי מפני שמחללין השבת עליהן · העדים שראו הלבנה לילי שבת שבאין בשבת להעיד והתנן על ו' חדשים שלוחין יוצאין ופריק אביי על אלו ו' חדשים השלוחים יוצאין מבעו"ב על ניסן ועל תשרי (מפני שמחללין) עד שישמעו מפי ב"ד מקודש · תניא נמי הכי כו' · ת"ר מניין שמחללין עליהן השבת ת"ל אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר וגו' פי' כיון שפירש הכתוב בקריאת המועדים הללו במועדם מחללין עליהן את השבת · כשם שמחללין את השבת על התמיד ועל שחיטת הפסח דכתיב בהן במועדו כן דרשינן על המועדים · דכל היכא דכתיב ביה במועדו דרשינן ביה במועדו ואפי' בשבת וקריאת המועדים א) בכל עת הוא בשני החדשים הללו בהקרבת הקרבן בכל ולא משום שראיית החדש עיקר אלא אפי' בזמן שידוע לב"ד כגון בזמן הזה התורה התירה להן הלא תראה ב) שהיו אחר חורבן הבית מחללין על כל החדשים אמר להן ריב"ז וכי יש עכשיו קרבן התקינו שלא יהו מחללין אלא על ניסן ותשרי בלבד · פי' בעליל בפרהסיא כדכתיב בעליל לארץ · כלומר מפורסם לעם הארץ כתיב אמרות ה' אמרות וגו' · פי' כמו כסף צרוף מזוקק שבעתים · כל מה שתצרפנו מוסיף זיקוק פי' שבעתים שבע פעמים שבעה הרי מ"ט וניתנו לו למשה אמרות ה' מזוקקין מ"ט שערי בינה וכיון דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים אין מעט פחות משער אחד לפיכך אמרו נ' שערי בינה נבראו בעולם למלאכי האלהים וכולן ניתנו לו למשה חוץ מאחד מהן ופשוטה היא · בקש קהלת למצוא דברי חפץ · בקש להיות כמשה · שנאמר ה' חפץ למען צדקו וגו' נמצאת גדולת התורה אינו אלא במשה · בקש זה להיות כמותו יצתה ב"ק וא"ל כתוב יושר דברי אמת · כלומר כתיב בספר הישר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה לא בנביא ולא במלכים · ומ"ד במלכים קם · בקש קהלת למצא [דברי חפץ] בקש לדון דינין שבלב · בלא עדים ובלא התראה · יצתה ב"ק כו':

א) אולי צ"ל וקריאת המועדים בשני החדשים הללו הוא כהקרבת הקרבן בכל עת ולא משום וכו'. ב) שאפילו אחר חורבן וכו' או דצ"ל שלא תראה דגם בזמן הב"ד שהיו אחר חורבן הבית וכו'.

עין משפט נר מצוה

קי א ב מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' ב:

קיא ג מיי' שם הלכ' :

קיב ד מיי' שם הלכה ח:

קיג ה מיי' שם הל' ד:

[ועיין פ' על אמיתתו כדכתיב ותחסרהו מעט מאלהים · כ"ה בר"ן]

מסורת הש"ס

לעיל יט:

לעיל כ:

לעיל יח:

ס"א החדש מנחות סד: שבת קלב:

[לקמן כב.]

[נדרים לח. ע"ש]

אס

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלוחין יוצאין כו' שביום ל"א יתקדש כלא נתקדש בזמנו כו' ויעידו לגולה על ניסן כו' הוא דבור אחד:

נושא

עדים שראו את המולד של ניסן ותשרי - מחללין את השבת כדי להעיד לב"ד

נושא

על איזה חדשים שלוחים יוצאים לסוריא בגמ' מביאה הבדל בין ניסן ותשרי לשאר חדשים בזמנן זה

נושא

מח' תנאים האם העדים מחללין שבת על ירח שנראה בגלוי (מגולה לעין כל)

נושא/מגמה

◇ ב' דעות בזמנן חכמת שלמה המלך ביחס למשה רבנו

* כלומר אפשר שזמן הליכה [illegible]

* [illegible]

* ד' יגת פח: [illegible]